

ПРИКАЗИ

ZBORNİK PRAVNOG FAKULTETA U ZAGREBU, god. III. Zagreb, izdanje Pravnog fakulteta, 1953, 192 str.

Пре две године *Зборник Правног факултета у Загребу* излазио је као зборник радова у ужем смислу речи, тј. обухватао је само студије појединих писаца. Тако су изашле две књиге занимљивих и често опширних студија. Међутим, с трећом годином свог излажења *Зборник* се претвара у часопис. Додуше, за 1953 је издата само ова једна књига, као двоброј, док за 1954 треба да изађу бар два двоброја. Тиме наша правничка јавност добија још један правнички часопис, тако да их сада има пет у Југославији (не рачунајући сарајевски *Годишњак Правног факултета* ни скопљански *Преглед*, који је правно-економски часопис). Ова трансформација *Зборника* може се и поздравити, а и зажалити. Поздравити зато што ћемо добити један актуелан преглед рада и живота загребачког Правног факултета и један солидан часопис, који већ изишлим бројевима показује сву лепу висину научног рада на том Факултету; али и жалити, јер је у старом облику, као што је и природно, *Зборник* објављивао и широко засноване монографије и од преко стотину страна, док сад, изгледа, показује намеру да објављује само краће радове. Тако се и онако уско поље за објављивање већих правничких радова сужава.

Поред бројних приказа књига, што нарочито треба поздравити, као и бележака о животу и раду Правног факултета у Загребу, овај двоброј доноси следеће чланке из разних области права:

Др. Ј. Андраши: Ревизија Повеље и универзалност Уједињених нација. — После сажетог увода о процедури и значају ревизије Повеље Уједињених нација писац расправља проблем ревизије у односу на универзалност УН. У начелу, идеал коме УН теже јесте да постану универзалне, да обухвате све државе на свету. Али, далеко је од постизања тог идеала. Штавише, пријем нових чланова наилази на тешкоће, и већ се неколико година одуговлачи пријем деветнаест држава које су молиле да буду примљене. Разлог је злоупотреба права вета које у вези с пријемом имају велике силе. Стога се поставља питање измене прописа о пријему. Чим нека држава захтева да буде примљена, треба је примити. Притом се мора претпоставити да она има вољу да испуњава обавезе из Повеље, а против немирољубивог члана УН могу се ефикасније употребити санкције УН него против немирољубиве државе која није члан УН. Не треба допустити да пријем зависи од воље држава чланица, која је изазвана политичким интересима и која не прихвата ни пријем оних држава које испуњавају тражене услове. Да би се обезбедило да свака држава која испуњава услове буде примљена, писац предлаже да у случају одбијања Међународни суд у Хагу у контрадикторном поступку одлучује да ли таква држава испуњава услове (у ком би случају била аутоматски примљена) или не. Услов за пријем би био један једини — да кандидат за пријем буде држава. Тиме би се УН приближиле универзалности. Истина, она не би била потпуна, јер би и даље од воље државе зависило хоће ли тражити пријем или не. — Мора се признати да је предлог заиста индигенезно пронађен. Али не изгледа нам оправдана пишчева нада

да би могао бити усвојен, бар у садашњој још увек постојећој за-тегнутости у свету.

Др. В. Иблер: Право прогона данас. — Данашње стање права прогона најпрецизније одражава нацрт Хашке конференције од 1930. Ипак, иако у основи и данас добар, овај нацрт одредбе о прогону има доста неодређености, особито у вези с правом риболова. Писац расправља неколико неодређености: тренутак почетка прогона, место одакле се он може почети (да ли из спољног морског појаса, ван територијалних вода), питање овлашћења брода за прогон, његове минималне навигационе опреме да би прогон могао правилно вршити, права ваздухоплова на прогон (писац сматра да им треба признати право), тзв. „изведене присутности“ брода прекршитеља и помагања од стране једног брода на слободном мору да се прекршај изврши. — Иако сажет, чланак прецизно и убедљиво износи нове погледе на ово питање.

И. Влашић: Чикашка конференција и развој сувременог зрачног права. — У кратком чланку писац је дао анализу основних аката ваздухопловне конференције у Чикагу 1944.

Др. М. Вукотић: Злоупотреба субјективних права. — Из класног карактера права произлазило је да је буржоазија, сматрајући своје право за вечито и израз објективне правде, истовремено сматрала да је субјективно право апсолутно и да се не може његовим вршењем нанети штета другом субјекту. Али је постепено ипак дошло до израза мишљење да, уместо формалистичког схватања да је злоупотреба права контрадикција *in adjecto*, треба с друштвеног гледишта испитивати не садржи ли неко право само озакоњену неправду, па према томе и да је могуће злоупотребити га. Да би се могло доћи до појма злоупотребе, треба разликовати само субјективно право од његовог вршења. Потом писац у историско-упоредном излагању износи развој позитивног права и теоретских схватања у Француској (три теорије — субјективистичка, објективистичка и средња, теорија сукоба права), Аустрији (најпре допуштена злоупотреба), Немачкој (Грађански законик је прихватио субјективистичку теорију, комбинујући је с објективистичком забраном повреде „добрих обичаја“), Швајцарској (Грађански законик је забрањено злоупотребу свих права и политичких слобода, не дефинишући је), Аустрији према новели од 1916 (којом се усваја комбинација субјективистичке и објективистичке теорије), Совјетском Савезу (Грађански законик од 1922 забрањује употребу права супротну социјално-привредној сврси). Најзад, код нас нема прописа о томе, али, пошто код нас „правила живота“ претстављају извор грађанског права, то би употреба права прогивно тим правилима значила злоупотребу и била забрањена. Воље је ослоњити се на правила живота, која уносе етичку атмосферу у право, но на крут законски пропис. — Као што и писац каже, проблем захтева много подробију разраду. Без такве разраде не изгледа нам уверљив предлог да се „правила живота“ сматрају допунским правним извором и да се тако реши проблем.

Др. С. Пула: Прво рочиште и пресуде због изостанка. — Ту се расправљају установе првог рочишта и пресуде због изостанка како су предвиђене у нацрту новог грађанског поступка, а које изазивају доста приговора. Писац повија те приговоре и закључује да обе установе треба задржати.

Др. П. Растовчан: О положају и овластима директора привредних предузећа. — У вези са увођењем радничког самоуправљања поставља се питање положаја директора предузећа, који је нужно дружичји но пре тога, и то питање писац расправља пледирајући у начелу за потчињавање директора управном одбору.

Р. Лугер: О правилима привредних организација. — Писац расправља питање ко је овлашћен да доноси таква правила и каква има да буде њихова садржина.

Др. В. Иванчевић: Управни спор пуне јурисдикције с нарочитим обзиром на члан 40/3 Закона о управним споровима. — Према пракси Врховног суда НР Хрватске писац обрађује питање спора пуне јурисдикције из области социјалног осигурања.

Др. Р. Бићанић: Појам сектора у економици. — У врло занимљивој расправи писац утврђује појам сектора у економици и њихове три врсте, односно три начина одређивања: функционални, институционални и нормативни.

Др. О. Мандић: Друштвена функција права. — Право се дуго изучавало чисто правним методом. На друштвену страну његову обрађало се мало пажње. Данас се све више обраћа пажња на ту страну права. Чак и нормативистичка „чисто“ правна теорија Келзенова мора признати важност друштвених елемената за право. Међутим, чак и код нас, иако се признаје друштвени карактер права, не иде се даље у истраживање веза права, и друштва. Студ, иако се право мора везати за државу, сама држава се схвата уско, „само као средство класне принуде, као скуп органа којима је сврха осигуравати циљеве класе која држи власт“. Насупрот томе држава се мора схватити као организација „која стоји над становништвом, подијељеним на класе, и која има своје одређене циљеве“. Ти се циљеви најчешће подударују с интересима већине становништва, па стога држава „мора заузети одређен став према односима, који постоје на њеном територију. И то одређивање њезина става према тим односима проводи се спомоћу правних норма, које она прописује“. Иако право зависи од других друштвених појава, ипак је оно релативно самостално, што се одражава у његовом систему, који мора да се ствара „по категоријама, у којима долазе до изражаја опће особине правних појава, а не према класификацијама економских система“. Зато је погрешно класификовање држава и права по класним типовима. Право регулише друштвене односе. Које? Оне који су од важности за остварење циљева државе. То су већином економски, политички, културни и идеолошки (док се лични односи не нормирају правом). Ти односи тако постају правним. Правни односи су форма „за одвијање друштвених односа“. Нема друштвеног односа који не би могао постати правним. Многи друштвени односи не би могли да се појаве без права. С друге стране, помоћу правних норма држава утиче да друштвени живот тече онако како одговара владајућој класи. Ове две функције права могу се назвати правном (састоји се у томе „да у њој предвиђени друштвени односи буду подвргнути контроли државних органа“) и политичком (састоји се у томе „да се том новом нормом друштвени односи регулирају на такав начин, који... највише погодује... циљу“ државе). — Чланак обилује занимљивим мислима. Али, те мисли би морале бити свакако много подробније разрађене да би се могле схватити као непротивречна и јасна целина. Овако нам се чини да се неке од њих тешко могу примити — као, на пример, она да је држава нешто друго но скуп органа, при чему се долази у опасност да се држава помеша с друштвом; или она да је право воља државе у случају кад се ова не слаже с већином, из чега би изишло да код нас нема права, јер влада већина; или да је погрешна класификација држава на типове. Слажемо се, међутим, с пишчевом критиком да се (ни код нас) не обраћа довољно пажње на друштвену страну права. Али нам се чини да ни писац није дошао до суштински нових резултата, јер да је право, с једне стране, одраз и форма друштвених односа који су дати, а, с друге стране, политичко средство за њихово усклађивање с интересом владајуће

класе — то је полазни став свих који се код нас баве теоријом права. Али управо од њега полазећи, треба даље разрађивати ово питање. А то је још ствар будућности. Нама се чини да се то разрађивање има кретати у правцу утврђивања једне једине функције права: заштите датог начина производње. Та се функција врши модификацијом друштвених односа, услед чега се ти односи претварају у правне (добиајају правну форму). Отуд се правна форма и политичка функција права, како их назива писац, не могу одвојити једна од друге: прва је само средство и саставни део друге, а ова, опет средство оне праве функције — заштите производње.

Др. Мартин Ведриш: Значај продаје сина у старом Риму и, најзад, др. Н. Тингић: Неколико напомена уз проблеме додатка на дјецу.

Др. Р. Д. Лукић

Dr. Vladimir Pertot: TRST. Međunarodni privredni problem. Beograd, izdanje Instituta za međunarodnu politiku i privredu, 1954, 250 str.

Писана у јеку политичких и дипломатских борби око Трста (1953), књига је највећим делом посвећена економском аспекту овога питања. Она претставља синтезу ранијих и новијих изучавања, тако да се може сматрати као успели покушај да се економска проблематика Трста дефинитивно исцрпи. Отуда и необично савестан научни поступак при изучавању, као и изванредно богата документација. Предговор др. Јосифа Вилфана такође је истакао исцрпност и темељитост ауторових анализа.

Из веома обимног и пажљиво компонованог материјала могу се издвојити два момента, оба у вези са значајем Трста за једно веће подручје коме он служи. Прво, Трст је постао најбоља веза са морем, односно са светским тржиштима целокупног Подунавља, тј. јужног дела Средње Европе, у које треба укључити: Аустрију, Мађарску, Чехословачку, Југославију, а у извесним моментима и источну Швајцарску. Друго, Трст је важан индустријски центар за читаво то подручје које је добрим делом своју индустрију формирало под утицајем Трста.

1. — Трст је типично вештачка лука. Друге европске луке обично су настајале на ушћима река (Хамбург, Амстердам, Марсељ) или на излазу неке богате позадине (Венеција). Трст нема ни једно, ни друго. Његово непосредно залеђе је тек неколико стотина километара удаљено уз пругу.

Сем тога, терен за изградњу великог пристаништа није најпогоднији. Тршћанска лука је грађена у мору, а не на копну. Простор између брда (високих од 100 до 400 метара) и морске обале је врло узан. Трст је, сем тога, изложен врло снажним северним ветровима.

2. — Везе Трста са позадином су искључиво железничке, пошто нема никакве реке у близини која би могла да послужи као веза са унутрашњошћу тршћанског залеђа. Тршћанску је пругу градила Аустрија још 1856. Избор Трста као луке аустро-угарске царевине дошао је зато што је ту море најближе Средњој Европи, односно центру Аустрије — Вечу. Сем тога, Постојинско седло преко кога прелази железница је најпогоднији превој за излазак на море целог дунавског басена. Ниједна друга варијанта не би била повољнија услед огромне и необично широке баријере планина која се испречила између мора и Средње Европе.